

Een groene schatkamer

Hortus Haren

Hortus Haren is een attractiepark met als thema natuur en milieu. Het park bestaat sinds 1642 en vanaf die tijd heeft zich een boeiend, rijk plantenleven ontwikkeld met unieke planten uit de hele wereld. Hortus Haren is een van de weinige plaatsen waar een natuurlijke vegetatie nog alle kansen krijgt. Daarnaast biedt de Hortus tal van andere bezienswaardigheden. Het park trekt jaarlijks dan ook vele tienduizenden bezoekers.

Karin Zomer

In 1989 leidde de privatisering van Hortus Haren tot een functieverhuizing. De wetenschappelijke functie bleef bestaan, maar daarnaast diende Hortus Haren zich te ontwikkelen tot een toeristisch-recreatief produkt met (minimaal) regionale allure. Aan het uitwerken van deze nieuwe functie is veel aandacht besteed, met als gevolg nieuwe tuinen, een Insektarium, een verrassend evenementenprogramma en een verhoging van het bezoekersaantal, noodzakelijk voor de toekomst van Hortus Haren. Voortdurend is ook aandacht besteed aan de wetenschappelijke functie. Als 'groene schatkamer van Nederland' levert Hortus Haren, evenals de andere botanische tuinen in Nederland, een bijdrage aan het instandhouden van de botanische diversiteit op aarde.

Wilde planten

De wilde flora is de afgelopen decennia sterk achteruit gegaan door vervuiling, intensieve landbouw, etc. Ook botanische tuinen hebben dit geconstateerd. Behoud van bedreigde plantensoorten is een onderdeel van het begrip natuurbehoud. Naarmate steeds meer plantensoorten uitsterven worden botanische tuinen belangrijker,

want daar groeien vaak de laatste overgebleven exemplaren van soorten die in het wild niet meer voorkomen. Ongemerkt zijn zulke tuinen de laatste toevluchtsoorten van bedreigde of uit de natuur verdwenen plantensoorten. Hortus Haren vervult voor enkele inheemse planten deze functie. Het veldblad bijvoorbeeld, komt in de provincie Groningen niet meer voor, maar is nog wel aanwezig in de Laarmantuin (wilde plantentuin). De tweehuizige zegge is in Nederland bijna uitgestorven. Eén van de laatste populaties bevindt zich in deze Hortus. Vooral in de Laarmantuin zijn veel planten te vinden die zeer zeldzaam en zelfs uitgestorven zijn in Nederland. De Laarmantuin werd aangelegd in 1921 en was het levenswerk van de toenmalige hortulanus E. Laarman. Zijn idee was om planten te laten groeien in een zo natuurlijk mogelijk milieu in plaats van in perken. Men heeft op het 9 ha grote terrein een aantal verschillende biotopen geschapen, waarbij men zich voornamelijk gericht heeft op vegetatietypen die in Nederland schaars dreigen te worden, zoals vochtige hei, hoogveen, blauwgrasland en poeltjes in riviergebieden. Hortus Haren neemt ook deel aan het landelijke project tot herinstructie van de rog-

gelelie. Er bestaan beschrijvingen van rogge-akkers uit de vorige eeuw die verhalen van een bijzonder kleurrijke schakering van rogge en bloeiende onkruiden. Deze akkers waren goudgeel van het graan, blauw van de korenbloemen en oranje van de roggelelie. Van deze laatste werd gedacht dat zij voorgoed uit het Nederlandse landschap was verdwenen. Uit bij toeval ontdekte roggeleliebollen lukte het de liespecialist Fred Bos, in nauwe samenwerking met de Dienst Landbouwkundig Onderzoek in Wageningen, om een flink aantal jonge bollen op te kweken. Samen met verschillende instituten en particulieren wordt getracht om vanuit de bestaande populatie voldoende materiaal te kweken om het in een later stadium uit te zetten in daarvoor geschikte biotopen.

GNP-collectie

Verzamelen is één van de belangrijkste functies van een botanische tuin. Vele planten uit alle delen van de wereld worden al eeuwenlang tijdens reizen bijeengebracht en gekweekt. Door het verzamelen wordt de kennis van deze vaak onbekende planten aanzienlijk vergroot. Daarnaast krijgen bedreigde soorten nieuwe kansen. Deze plantenverzameling heeft ook een wetenschappelijke waarde. Gedeelten van de collectie van Hortus Haren maken deel uit van de Gedecentraliseerde Nationale Plantencollectie, de GNP. Dat wil zeggen dat de gehele nationale plantencollectie verspreid is over een aantal botanische tuinen in Nederland. Hortus Haren heeft bijvoorbeeld als breedtespecialisatie Europese (inclusief inheemse) planten. Lokatie: wilde plantentuin. Een voorbeeld van een dieptespecialisatie van Hortus Haren is het geslacht *Rosa*, een collectie botanische rozen en klimrozen. De rozen zijn te vinden in de botanische rozentuin, het rosarium en de rozenboog. De GNP heeft diverse functies, zoals wetenschappelijk onderwijs en onderzoek, biologische diversiteit, een commerciële functie voor o.a. kwekers en de maatschappelijke functie. Met dit laatste wordt educatie en de museale en recreatieve functie

bedoeld. Ook hierbij speelt Hortus Haren een belangrijke rol.

De plantencollectie in Hortus Haren wordt planmatig beheerd. Voor het gehele Hortus-terrein is een lokatiesysteem opgezet. Dit wordt bijgehouden met behulp van plantlijsten of looplijsten. De planten worden daarnaast geregistreerd in een geautomatiseerd databasebestand. Dit bestand is opgezet volgens een landelijk geldend systeem.

Hortus Haren neemt nog altijd deel aan de internationale uitwisseling van zaden ten behoeve van het in stand houden, opbouwen en uitbreiden van deelcollecties en om te voldoen aan de aanvragen uit andere tuinen.

Bio-diversiteit

Naast de zorg voor de botanische diversiteit richt Hortus Haren zich de afgelopen jaren ook op het veelomvattender begrip 'bio-diversiteit'. De relatie tussen plant en dier heeft zich veel meer op de voorgrond

geplaatst. Hortus Haren probeert natuurlijke variatieregimes in stand te houden, waardoor het park ook voor vele diersoorten aantrekkelijk wordt.

Een voorbeeld van een actief programma voor het aantrekken van dieren is het nestkastenproject. Sinds 1984 zijn er tientallen nestkasten in Hortus Haren opgehangen. Niet alleen pimpelmezen, koolmezen en spreeuwen hebben gebruik gemaakt van de geboden nestgelegenheid, ook de niet algemeen voorkomende zwarte mees heeft dankbaar gebruik gemaakt van de broedkasten. In totaal zijn er vorig jaar 87 jonge vogels in Hortus Haren uitgevlogen. Het project wordt ondersteund door de Vogelwerkgroep Groningen/Haren van het IVN (Instituut voor Natuurbeschermingseducatie). In de tuin is een informatiepaneel te vinden over het nestkastenproject en in samenwerking met IVN Groningen is een brochure uitgegeven.

Ook onder water is veel leven te vinden. Door de hoge ligging van de tuinen vindt er

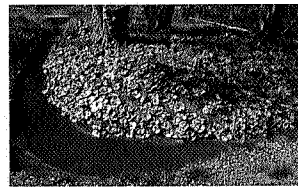
geen toevoer van oppervlaktewater uit de omgeving plaats. Samen met de Organisatie voor Verbetering van de Binnenvisserij is de bestaande slootfauna uitgebreid met bij het biotoop passende vissoorten. Karper, snoek, voorn en zeelt zijn enkele soorten die in het voorjaar en in de zomer in hun natuurlijke omgeving te zien zijn.

Publieksfunctie

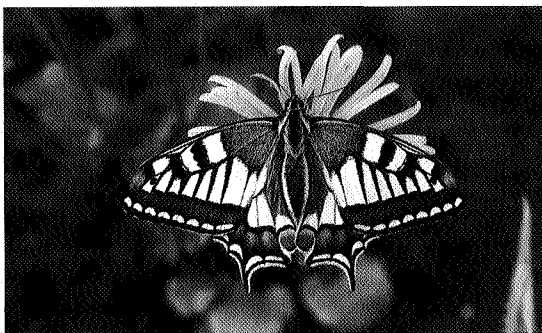
De publieksfunctie van Hortus Haren heeft geleid tot een verandering van de wetenschappelijke functie. Hortus Haren is als 'groene schatkamer' bij uitstek geschikt om brede lagen van de bevolking kennis te laten maken met de bio-diversiteit van het plantenrijk, en hierover te informeren in relatie tot de milieu problematiek. Bovendien kan daardoor bij een groot publiek begrip voor planten, voor de vegetatie en voor de botanische diversiteit opgewekt worden. **Nb**

Wilde plantentuin met heide

Wilde plantentuin met Japans hoofblad

Koninginnepage gesignaleerd in de Hortus in 1992

Heidetuin